

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Ниш

УДК 316.7:640.442(497.11)(093.3)(049.32)

КУЛТУРА КАФАНЕ

ДРАГОЉУБ Б. ЂОРЂЕВИЋ, *КУЛТУРА
КАФАНЕ У ОГЛЕДАЛУ ШТАМПЕ: ПРИЛОЗИ
СОЦИОЛОШКОЈ КАФАНОЛОГИЈИ*, БЕОГРАД:
СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК, НИШ: МАШИНСКИ
ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ, 2016.

У преданом и нескривеном настојању да нагласи значај кафане и уприличи њену анализу као једне од најважнијих неформалних друштвених институција и да, сходно томе, утемељи кафанологију као нову социолошку дисциплину у корпусу друштвених наука, Драгољуб Б. Ђорђевић ауторски потписује још једну књигу под називом *Култура кафане у огледалу штампе: Прилози социолошкој кафанологији*. Професионални немир и академски порив, крчмарски занос и љубав према кафани, надахнули су аутора да и овога пута читалачкој публици понуди занимљиве и надаре оригиналне текстове. Оригинално је садржана у структурним, тематским и садржинским, а нарочито у стилским карактеристикама књиге, што представља сада већ препознатљив печат стваралачког духа аутора Драгољуба Б. Ђорђевића. Мање упућеним читаоцима ваља обзнанити да се ради о уваженом социологу, пре свега социологу религије, ромологу и кафанологу, редовном професору Машинског факултета Универзитета у Нишу, научнику који је самостално и у коауторству написао и приредио педесетак књига и зборника, добитнику Награде „Десимир Тошић” за најбољу књигу из публицистике у 2011. години, за монографију *Казуј крчмо Церимо*.

Књига *Култура кафане у огледалу штампе: Прилози социолошкој кафанологији* садржи педесет и један социолошко-кафанолошки есеј, који су понуђени у две тематске целине: *Култура кафане* и *Кафанска култура*. Осим предговора написаног из пера Љубодрага Стојадиновића (Реквијем за „Калчу”), књига садржи и закључна разматрања аутора (Читам, велим... о култури кафане), опширну литературу са 130 стручно одабраних новинарских чланака и публикација,

користан преглед абecedно поређаних имена, као и најзначајније информације о писцу. Визуелном ефекту публикације посебно доприносе и бројне илустрације, карикатуре без речи, уметничко ауторско дело Драгослава Јаносевића.

Књигу коју овом приликом представљамо можемо одредити као својеврсну социолошку имагинацију на културно-кафанолошке теме, која је произашла превасходно из анализе штампаног медијског садржаја и личних ауторових опсервација. Објашњавајући одабран методолошки приступ, Ђорђевић указује да је две године (2014. и 2015) свакодневно ишчитавао дневне листове *Политику* и *Народне новине*, недељнике НИН, *Печат*, *Недељник* и полумесечник *Православље*, не би ли „уловио“ чланке који се издижу изнад хроничарског белешкарења о кафани и њеној култури. При томе, аутор нас јасно упознаје са својом намером: „(...) желим да оставим дубљи траг од журналистичког о механичким збитијима и да допринесем кафанолошкој паметарници”.¹ Поред издвојених новинарских чланака и запажања, књига је утемељена и обogaћена ставовима и искуствима стечених углавном у кафани или у вези са њом, како самог аутора тако и многобројних личности из нашег културног живота, које су добиле заслужено место на страницама ове књиге. Да поменемо само неке од оних које је Ђорђевић издвојио и приписао им несумњиви значај за профилисање и уздизање српске културе у целини, као и неизмеран допринос уношењу и подизању културе у кафани: Иво Андрић, Бора Станковић, Меша Селимовић, Данило Киш, Јован Ћирилов, Матија Бећковић, Момо Капор, Брана Црнчевић, Богдан Тирнанић, Јован Бијелић, Александар Саша Петровић, Мира Траиловић, Зоран Радмиловић, Арсен Дедић, Тома Здравковић. При томе, сасвим је извесно да аутор нема намеру да обезбеди апологију кафане њеним елитизовањем² (што би било непримерено сваком озбиљном кафанологу), већ, напротив, да на конкретним примерима покаже боемску приземност и стваралачку инвентивност поменутих културних и уметничких „величина” у кафанском амбијенту

1 Ђорђевић, Д. Б. (2016) *Култура кафане у огледалу штампе: прилози социолошкој кафанологији*, Београд: Службени гласник, Ниш: Универзитет у Нишу, Машински факултет, стр. 95.

2 Напомињемо да је у књизи Казуј крчмо Церимо (2011) Ђорђевић социолошким анализом као посетиоце кафана осликао управо „обичне људе”, друштвене маргиналце, малограђане, људе из нижих друштвених слојева, необразоване или полуобразоване кафанске ноћобдије, алкохолчаре, проститутке, коцкаре.

и маниру. Ово са превасходним циљем да есејистички стилизовано и социолошки доследно демонстрира културни и друштвени значај кафане као места окупљања уметника и научника, одржавања изложби, књижевних вечери, сликарских колонија, позоришних и филмских пројекција, новинарских секција, политичких састанака, игранки и забава (култура у кафани). Ништа мање и да прикаже кафану као простор за културно стваралаштво, креативне инспирације, интелектуалне имагинације и конфронтације, друштвене девијације, опозиционе и политичке расправе и лобирања, сучељавања свакојаким мишљења и њиховог неретког модификовања пред тежином понуђених аргументација (кафанска култура).

Промишљање културне улоге кафане и њеног значаја за свакидашњицу, аутор смешта у јасан политички и историјски контекст ширих друштвених кретања. Ђорђевић се аналитички осврће на чињеницу да је кафана била оличење сeosког и варошког живота Срба после одласка Османлија,³ но да она опстаје као идентитетска одредница Срба и у савременом дигиталном свету,⁴ истовремено чувајући и трансформишући своје социо-културне функције. У том смислу, посебно је интересантно ауторово запажање о све присутнијем уношењу религијске културе у кафану, као посебном духовном простору у којем се обављају одређени православни обичаји – од слављења славе, до давања парастоса.⁵ Скицирањем карактерологије појединих кафанских гостију и често духовитим освртима на поједине појаве и догађаје из наше актуелне друштвене стварности, осликавају се и бројни примери кафанске и општедруштвене некултуре.

Анализа културе кафане у огледалу штампе, изнесена у овој књизи, има посебне теоријске импликације у погледу унапређивања академског стасавања кафанологије као научне дисциплине, истовремено представљајући својеврстан интелектуални допринос и значајну емпиријску грађу већ утемељеним дисциплинама, попут социологије свакодневног живота, студија културе, социологије културе, културологије. Ово се нарочито односи на утемељење синтагме „култура кафане”, коју аутор уводећи у науку рашлањује на два сегмента или облика културе – *културе у кафани* и *кафанске културе* – који се, упркос својој међузависности

3 Исто, стр. 32.

4 Исто, стр. 33.

5 Исто, стр. 42.

и преплетености, посебно испољавају посредством својих културних функција. У избору теме и начину њене обраде, књига одговара интердисциплинарним академским захтевима, наглашавајући вазда друштвено актуелан, мада епистемолошки скрајнут феномен кафане, што јој прибавља како научни, тако и шири друштвени значај.

Истанчаним аналитичким и критичким сензибилитетом у осликавању социо-културних функција кафане, луцидном, често духовитом, понекад и ироничном нарацијом, аутор је уприличио специфичан стил писања књиге (својеврсна комбинација научног и књижевно-уметничког стила), који је лишен крутог академског вокабулара. Стога, књига *Култура кафане у огледалу штампе: Прилози социолошкој кафанологији се*, уз похвале, може препоручити за читање и критичко промишљање не само студентима факултета друштвено-хуманистичке оријентације и представницима стручне јавности, већ и широј читалачкој публици. Када је у питању проучавање кафане, готово је немогуће умаћи произвољности личног доживљаја, те се епистемолошки оправдано доводи у питање научна објективност сваког теоријског и практичног кафанолога. У случају Драгољуба Б. Ђорђевића, по личном признању припадника кафанске културе и њеног критичара, чини се да истраживачка научна одговорност није нарушена пристрасношћу личних доживљаја и импресија. Но, овакве процене ваља оставити суду критичке јавности и заинтересованог публикума.

Коначно, поменућемо забележену мисао безименог кафанољупца: „Када би шанкови и кафански столови могли да говоре, многе приче које би испричали сигурно би конкурисале за вредне књижевне награде.” Можда ће и ова књига добити прилику да неком наградом стекне формално признање јавности за свој научни допринос и стваралачку креативност.